

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

EPISTOLA CĂTRE COLOSENI.

INTRODUCERE, COMENTARIU ȘI TEOLOGIA EPISTOLEI

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian TOFANĂ

Doctorand

BENEA Nicolae Olimpiu

CUPRINSUL TEZEI

LISTA TABELELOR

ABREVIERI

PRELIMINARII

1. Importanța temei și rezultatele cercetărilor anterioare
2. Obiective
3. Metodologia de cercetare și justificarea metodelor alese

CAPITOLUL 1. ISAGOGIA EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI

1.1. Accente și direcții de abordare ale isagogiei în studiile de specialitate recente

1.2. Destinatarii Epistolei

- 1.2.1. *Contextul istoric și arheologic*
- 1.2.2. *Paternitatea Bisericii din Colose*
- 1.2.3. *„Filozofia” din Colose*

1.3. Autorul Epistolei

- 1.3.1. *Evidențe interne*
- 1.3.2. *Evidențe externe*
- 1.3.3. *Locul și data scrierii*
- 1.3.4. *Scopul scrierii*

1.4. Structura și cuprinsul Epistolei

- 1.4.1. *Forma literară și materialele tradiționale*
- 1.4.2. *Perspective ale analizei Epistolei*

CAPITOLUL 2. COMENTARIUL EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI

2.1 Titlul Epistolei

2.2 Salutare apostolică (Col 1,1-2)

2.3 Exordium: mulțumire (Col 1,3-23)

- 2.3.1 *Rugăciunea de mulțumire și de mijlocire (Col 1,3-12)*
- 2.3.2 *Imnul hristologic (Col 1,13-20)*

Excurs: Structura hiastică a imnului hristologic

- 2.3.3 **Partitio:** Imnul hristologic și colosenii (Col 1,21-23)

Excurs: Jertfa Crucii Fiului – împlinirea destinului eclesial al creației

2.4 Probatio: Partea centrală a epistolei (Col 1,24–4,9)

- 2.4.1 *Propovăduirea Evangheliei de către Apostolul Pavel (Col 1,24-2,5)*
- 2.4.2 *Îndemnuri apostolice (Col 2,6-4,6)*
 - 2.4.2.1 *Îndemn la credincioșie față de Evanghelie (Col 2,6-3,4)*

Excurs: Filosofia coloseană și stihiiile lumii
 - 2.4.2.2 *Îndemnuri spre sfințenia vieții (Col 3,5–4,1)*

2.4.2.3 **Peroratio**: rugăciune (Col 4,2-6)

2.5 Încheierea epistolei (Col 4,7-18)

2.5.1 *Însoțirea epistolei de slujitori credincioși* (Col 4,7-9)

2.5.2 *Salutări și binecuvântare paulină* (Col 4,10-18)

Excurs: Epistola către laodiceeni

CAPITOLUL 3. TEOLOGIA EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI

3.1 Hristologia

3.2 Eclesiologia

3.3 Eshatologia

3.4 Etica

Excurs: Epistola către Coloseni în tratatul dogmatic „Despre Duhul Sfânt” al Sf. Vasile cel Mare

CONCLUZII FINALE

BIBLIOGRAFIE

Ediții ale Sfintei Scripturi

Comentarii patristice și scolastice

Dicționare, enciclopedii, concordanțe biblice, lexicoane, gramatici

Comentarii biblice

Lucrări de specialitate, monografii

Studii și articole

CUVINTE CHEIE

Noul Testament, Epistola către Coloseni, Apostolul Pavel, isagogie, autenticitate, comentariul Epistolei, teologia Epistolei, Tradiție Apostolică, Spiritualitate Apostolică

Secțiunea de **Preliminarii** face o incursiune asupra unui catalog cronologic al interpretărilor *Epistolei către Coloseni*, în care, dincolo de simpla indexare, sunt subliniate și perspectivele autorilor amintiți. Expunerii îi este adăugată formularea obiectivului cercetării: o abordare holistică, în care să identificăm atât aspectele isagogice, cât și cele exegetice și teologice ale *Epistolei către Coloseni*” (p. 22). De asemenea, lucrarea își propune o analiză a textului grecesc al epistolei, dar și sondarea perspectivelor vetero-testamentare ale textului care, în studiile recente de specialitate, prind contur tot mai mult.

Cercetarea noastră se aliniază abordărilor hermeneutice contemporane, care se focalizează fie pe abordarea atomistă, fie pe analiza unităților mai mari de text, interacționând astfel cu textul și contextul biblic. Apropiindu-ne de semnificația cuvintelor epistolei, vom urma calea analizei sincrone, și nu diacronice.

În capitolul 1, **„ISAGOGIA EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI”**, se analizează problema paternității epistolei, oferind un contur asupra literaturii de specialitate, precum și a cadrului interpretativ a problematicii. În ultimii ani, interesul studiilor s-a axat pe modul în care a fost receptat Apostolul Pavel în *Epistola către Coloseni*. De asemenea, în înțelegerea specialiștilor contemporani, atât compoziția epistolei, cât și conținutul argumentului ei, subliniază că autorul epistolei a fost familiarizat cu teologia paulină, aparținând școlii pauline. În procesul scrierii, Apostolului Pavel îi este atribuit un rol definitoriu, deoarece persoana Apostolului Pavel aparține Evangheliei pauline propovăduite. În această opinie, conținutul *Epistolei* nu presupune o dezvoltare a teologiei pauline, ci, mai degrabă, autorul Colosenilor preia tradițiile creștinismului iudeo-elenist și le armonizează cu ale Apostolului Pavel. Acesta este și motivul pentru care în contra-argumentele pe care le vom aduce în vederea sublinierii paternității pauline a epistolei, am analizat aspecte definitorii ale argumentelor literar-lingvistice și teologice ale epistolei în comparație cu cele ale epistolelor pauline considerate autentice.

Plecând de la demonstrația că Sf. Apostol Pavel este autorul *Epistolei către Coloseni*, am identificat posibilul loc de detenție din care Epistola ar fi putut fi scrisă. Dintre cele trei variante disputate în cercetarea contemporană – Efes, Cezareea și Roma –, am optat pentru ipoteza ultimă, având în vedere detaliile legate de colaboratorii Apostolului amintiți în salutul final al epistolei. În acest caz, data scrierii nu poate fi decât în perioada primei detenții romane (61-62 d.Hr.), întrucât după aceea, orașul Colose a fost afectat de un puternic cutremur ce a devastat întreaga regiune a văii Lycusului. Determinarea datei cutremurului rămâne un punct de referință pentru stabilirea datei și a destinatariilor *Epistolei către Coloseni*.

Referitor la paternitatea bisericii din Colose, nu am considerat-o ca fiind o abordare încheiată, motiv pentru care am insistat pe o cercetare istorică, deoarece premiza studiilor de specialitate contemporane este paternitatea epafraasiană. Plecând de la originea aceste dispute (sec. IV-V d. Hr.), am analizat argumentele pro și contra atât în perspectiva apuseană, cât și a școlii biblice românești. Astfel, putem înțelege mai bine relația dintre autorul epistolei și destinatarii cărora se adresează.

În lumina perspectivei intertextualității, care subliniază profunda legătură între textul *Epistolei către Coloseni* și textul vechi-testamentar, considerăm că Biserica din Colose era formată atât din iudei eleniști convertiți la creștinism, cât și din păgâni „temători de Dumnezeu”, participanți activi ai sinagogii iudaice, convertiți și ei, cărora li s-au adăugat, în timpul activității misionare a lui Epafras, noi convertiți. Epistola Apostolului Pavel răspunde unei erori doctrinare care, în lumina aluziilor vetero-testamentare amintite, nu era deloc străină practicii și înțelegerii iudaice a Septuagintei.

Capitolul al doilea, „**COMENTARIUL EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI**”, abordează conținutul epistolei din perspectivă retorică, care ar răspunde unei înțelegeri mai bune a mesajului scris de Apostolul Pavel. Identificarea structurii epistolei este însoțită de un comentariu care scoate în relief intenția autorului de a contracara ofensiva unei așa numite filosofii, identificate ca aparținând lumii iudaice, dar și a influențelor unei mistici iudaice. Capitolul este însoțit de prezența a trei excursuri cu o bogată informație referitoare la bibliști și opiniile lor divergente asupra problematicii.

Ultimul capitol, „**Teologia Epistolei**”, este dedicat temelor teologice defnitorii din *Epistola către Coloseni*: hristologia, eclesiologia, eshatologia și etica. Și acest ultim capitol este însoțit de un excurs patristic (*Epistola către Coloseni în tratatul dogmatic „Despre Duhul Sfânt” al Sf. Vasile cel Mare*), intenționat a fi un model de abordare teologică.

Teza de față se dorește o contribuție la bibliografia biblică românească, acoperind un gol evident. Studiile exegetice asupra *Epistolei către Coloseni* lipsesc, majoritatea dintre studiile publicate focalizându-se pe aspecte teologice. Este important să avem și o perspectivă isagogică, care, împreună cu o analiză exegetică și teologică a textului, cu un instrumentar critic specific cercetării biblice, să deschidă viitoare abordări aprofundate fie ale textului biblic, fie ale teologiei biblice.

Bibliografie selectivă

Ediții ale Sfintei Scripturi

- BIBLIA SAU SFÂNTA SCRIPTURĂ*, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.
- BIBLIA SAU SFÂNTA SCRIPTURĂ*, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, Arhiepiscopul Clujului, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- BIBLIA SAU SFÎNTA SCRIPTURĂ*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
- BIBLIA SAU SFÎNTA SCRIPTURĂ*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1968.
- BIBLIA ADECĂ DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ ALE CEI VECHI ȘI ALE CEI NOAO LEAGE*, care s-au tălmăcit după limba elinească spre înțelegerea limbii rumânești, cu porunca preabunului creștin și luminatului domn IOAN ȘĂRBAN CANTACUZINO BASARABĂ VOIEVOD și cu îndemnarea dumnealui CONSTANTIN BRÂNCOVEANUL, marele logofăt, tipăritu-s-au întâiu în scaunul Mitropoliei Bucureștilor, 1688; Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
- NOUL TESTAMENT – 1648*, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către SIMION ȘTEFAN, Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului EMILIAN, Episcop al Alba Iuliei, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.
- NOUL TESTAMENT AL DOMNULUI ȘI MÂNTUITORULUI NOSTRU IISUS HRISTOS*, tipărit cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Prea Sfinției Sale NICOLAE, Episcopul Vadului, Feleacului și Kolozsvárului, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1942.
- NOUL TESTAMENT*, traducerea părintelui GRIGORIE (GALA GALACTION), tipărit în zilele M.S. Regelui României, Carol al II-lea, cu îndemnul și purtarea de grijă a Î.P.S. Sale întâiul Patriarh al țării, D. D. Miron, Editura Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, București, Palatul Sfântului Sinod, 1930.
- BIBLIA ADICĂ DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ A LEGII VECHI ȘI A CELEI NOUĂ*, tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, Regele României, Ediția Sfântului Sinod, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1914.
- NOUL TESTAMENT*, tradus și adnotat de Pr. Dr. Emil PASCAL, a patra ediție, Éditions du dialogue, Société d'éditions Internationales, Paris, 1992.
- NOUL TESTAMENT*, traducere și note de pr. Alois Bulai și pr. Anton Budău, Editura Sapientia, Iași, 2002.
- NOUL TESTAMENT. Traducere după texte originale grecești*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 2009.
- NEW ENGLISH TRANSLATION – NOVUM TESTAMENTUM GRAECE*, Nestle-Aland 27th edition, 8th corrected printing with apparatus, NET Bible New Testament with specially edited notes, NET Bible Press, a co-publication of Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart – NET Bible Press, Dallas, 2006.
- NOVUM TESTAMENTUM GRAECE 27* revidierte Auflage, 8th rev. and exp. printing, Barbara et Kurt ALAND, Johannes KARAVIDOPOULOS, Carlo M. MARTINI, Bruce M. METZGER (eds.), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2001.
- NOVUM TESTAMENTUM GRAECE 28*, Barbara et Kurt ALAND, Johannes KARAVIDOPOULOS, Carlo M. MARTINI, Bruce M. METZGER (eds.), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.
- THE GREEK NEW TESTAMENT*, Fourth Revised Edition with Dictionary, 5th rev. and exp. Printing, ed. Barbara ALAND, Kurt ALAND, Johannes KARAVIDOPOULOS, Carlo M. MARTINI, Bruce M.

METZGER in cooperation with the Institute for New Testament Textual Research, Münster/Wesphalia, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, United Bible Societies, U.S.A., 2001.

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE, AD ANTIQUISSIMOS TESTES DENUO RECENSUIT - APPARATICUM CRITICUM OMNI STUDIO PERFECTUM – APPOSUIT COMMENTATIONEM ISAGOGICAM – PRAETEXUIT CONSTANTINUS TISCHENDORF, C. V. TISCHENDORF, C. R. GREGORY & E. ABBOT (ed.), GIESECKE & DEVRIENT, [1869-1894] 2003.

THE NEW TESTAMENT IN THE ORIGINAL GREEK – BYZANTINE TEXTFORM, Compiled and Arranged by Maurice A. Robinson and William G. Pierpont, Chilton Book Publishing Company, Southborough, Massachusetts, 2005.

SEPTUAGINTA – Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes editit Alfred Rahlfs, Duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart, 1979.

THE APOSTOLIC BIBLE POLYGLOT – Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, 2006.

THE ORTHODOX STUDY BIBLE. NEW TESTAMENT AND PSALMS, The New King James Version, Thomas Nelson Publishers, Nashville, Tennessee, 1993.

TRADUCTION ŒCUMENIQUE DE LA BIBLE, Société Biblique Française & Éditions du Cerf, Paris, 2011.

BIBLIA PATRISTICA: index des citations et allusions bibliques dans la littérature patristique, vol. 1-6, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1975 – 1995.

Comentarii patristice și scolastice

SFÎNTUL IOAN HRISOSTOM, *Comentariile sau explicarea epistolei către Coloseni, I și II Thesalonicieni*, trad. de Arhim. Theodosie Athanasiu, Atelierele grafice I.V. Socescu, str. Berzei no.59, București, 1905.

SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Scrieri. Partea a treia*, PSB 40, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

SFÎNTUL ATANASIE CEL MARE, *Scrieri. Partea I. Cuvînt împotriva elinilor. Cuvînt despre întruparea Cuvîntului. Trei cuvinte împotriva arienilor*, traducere, introducere și note Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, PSB 15, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ, *Τῆς τοῦ ἁγίου Παύλου πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς ἐξήγησις*, PG 124, 1205-1278.

SFÎNTUL TEOFILACT, *Cele patru-spră-zece trimiteri ale sfântului, slăvitului și întru-tot-lăudatului apostol Pavel*. Trad. în neo-elină de Nicodim Aghioritul, iar în rom. de Mitrop. Veniamin Costache, II, București, 1904 (= SFÂNTUL TEOFILACT, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către Galateni, Efeseni, Filipeni și Coloseni a slăvitului și prea-lăudatului Apostol Pavel, tălmăcită din elina veche în cea nouă și împodobită cu felurite însemnări de Nicodim Aghioritul*, Îndreptarea tălmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvântare Florin Stuparu, Editura Σοφία, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2006)

SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete și Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru STĂNILOAE, ediție îngrijită de Constanța COSTEA, Editura Paideia, București, 1996.

EUSEBIU DE CEZAREEA, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii Pr. Prof. T. Bodogae, PSB 13, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

AMBROSIASTER, *In Epistulam ad Colossenses*, CSEL 81/3, ed. H. J. VOGELS, 1969, pp. 165-207.

JOANNES DAMASCENUS, *Expositio in Epistolam ad Colossenses*, PG 95, 884-904.

JOHANNES CHRYSOSTOMOS, *In Epistulam ad Colossenses*, PG 62, 299-392.

ŒCUMENIUS TRICCAE in Thessalia, *In Epistulam ad Colossenses*, PG 119, 11-56.

ICUMENIU, – Dr. Karl Staab, *Pauluskomentare aus der Griechischen Kirche: aus Katenenhandschriften gesammelt und herausgegeben*, Verlag der Aschendorffschen Verlagsbuchhandlung, Münster, 1933, pp. 453-455.

PHOTIUS VON KONSTANTINOPEL – Dr. Karl Staab, *Pauluskomentare aus der Griechischen Kirche: aus Katenenhandschriften gesammelt und herausgegeben*, Verlag der Aschendorffschen Verlagsbuchhandlung, Münster, 1933, pp. 631-633.

- SEVERIAN VON GABALA – Dr. Karl Staab, *Pauluskommentare aus der Griechischen Kirche: aus Katenenhandschriften gesammelt und herausgegeben*, Verlag der Aschendorffschen Verlagsbuchhandlung, Münster, 1933, pp. 314-328.
- THEODORI MOPSUESTENI, *In Epistolam Pauli ad Colossenses Commentarii Fragmenta*, PG 66, 925-932.
- THEODORETI CYRENSIS EPISCOPI, *Interpretatio epistolae ad Colossenses*, PG 82, 591-628.
- GREGORY OF NAZIANZUS, „The Theological Orations”, translated by Charles Gordon Browne and James Edward Swallow, in Edward R. HARDY & Cyril C. RICHARDSON (eds.), *Christology of the Later Fathers*, The Library of Christian Classics, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2006, pp. 128-214.
- ATHANASIUS, „On the Incarnation of God”, translated by Archibald Robertson, in Edward R. HARDY & Cyril C. RICHARDSON (eds.), *Christology of the Later Fathers*, The Library of Christian Classics, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2006, pp. 55-110.
- CYRIL OF ALEXANDRIA, „The Third Letter of Cyril to Nestorius”, in Edward R. HARDY & Cyril C. RICHARDSON (eds.), *Christology of the Later Fathers*, The Library of Christian Classics, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2006, pp. 346-354.

Dicționare, enciclopedii, concordanțe biblice, lexicoane, gramatici

- ALEXANDER, Neil M. (coord.), *The New Interpreter's Dictionary of the Bible. A-C. Volume I*, Abingdon Press, Nashville, 2006.
- ALEXANDER, T. Desmond, ROSNER, Brian S. (eds.), *New Dictionary of Biblical Theology*, Inter-Varsity Press, Leicester, England – Downers Grove, Illinois, 2000.
- ARNDT, W., DANKER, F. W., & BAUER, W., *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature. Third Edition (BDAG)*, Revised and edited by Frederick William DANKER, Based on Walter BAUER's *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*, sixth edition, ed. Kurt Aland and Barbara Aland, with Viktor Reichmann and on previous English editions by W. F. ARNDT, F. W. GINGRICH, and F. W. DANKER, University of Chicago Press, Chicago, 2000.
- AUNE, David E., *The Westminster Dictionary of New Testament and Early Christian Literature and Rhetoric*, Louisville / London: Westminster John Knox Press, 2003.
- BALZ, Horst R., SCHNEIDER, G. (1990-c1993). *Exegetical Dictionary of the New Testament*, translation of: *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, T & T Clark, Edinburgh, 1990.
- BEALE, G.K., BRENDSEL, D.J., ROSS, W.A., *An Interpretative Lexicon of New Testament Greek*, Grand Rapids, Zondervan, 2014.
- BLOSS, F., DEBRUNNER, A., & FUNK, R. W., *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature* (ix), (BDF) A translation and revision of the ninth-tenth German edition incorporating supplementary notes of A. DEBRUNNER by Robert W. FUNK, University of Chicago Press, Chicago, 1961.
- BROWN, Colin (ed.), *The New International Dictionary of New Testament Theology*, (Translated, with additions and revisions, from the German *Theologisches Begriffslexikon Zum Neuen Testament*, edited by Lothar Coenen, Erich Beyreuther and Hans Bietenhard, Theologischer Verlag Rolf Brockhaus Wuppertal, 1971), The Paternoster Press, Carlisle, Cumbria, UK, The Zondervan Corporation Grand Rapids, Michigan, S.U.A., 1996.
- CARAGOUNIS, Chrys C., *The Development of Greek and the New Testament: Morphology, Syntax, Phonology, and Textual Transmission*, WUNT 167, Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- DEPPE, Dean (ed.), *The Lexham Clausal Outlines of the Greek New Testament*, Logos Research System, 2006.
- DOUGLAS, J. D. (ed.) *The Illustrated Bible Dictionary. Part 1: Aaron-Golan*, Inter-Varsity Press / Tyndale House Publishers, Leicester, 1988.
- DOUGLAS, J. D., BRUCE, F. F. (eds.), *The Illustrated Bible Dictionary*, Inter-Varsity Press, Tyndale House Publishers, Leicester, 1986.
- DOUGLAS, J.D. (ed.), *Dicționar Biblic*, Societatea Misionară Română, Ed. „Cartea Creștină”, Oradea, 1995.

- DOUGLAS, J. D., Tenney, MERRILL C. (eds.), *The New International Dictionary of the Bible. Pictorial Edition*, Regency Reference Library, Zondervan Corporation, Grand Rapids, 1987.
- ELWELL, Walter A., COMFORT, Philip W., *Tyndale Bible Commentary*, Tyndale House Publishers, Wheaton, Ill., 2001.
- FREEDMAN, David Noel (ed.), *Eerdmans Dictionary of the Bible*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 2000.
- FREEDMAN, David Noel (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, New York: Doubleday Dell Publishing Group, 1992.
- HARDEN, J. M., *Dictionary of the Vulgate New Testament*, Society of Promoting Christian Knowledge, London; The Macmillan Co, New York, 1921.
- HART, Trevor A. (general ed.), BAUCKHAM, Richard, LOCHMAN, Jan Milič, MOLNAR, Paul D., SELL, Alan P. F. (consulting eds.), *The Dictionary of Historical Theology*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company / PaterNoster Press, 2000.
- HAWTHORNE, G. F., MARTIN, R. P., & REID, D. G. (eds.), *Dictionary of Paul and his Letters*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1993.
- HEISER, M. S., *Glossary of Morpho-Syntactic Database Terminology*, Logos Research System, 2005.
- KIDD, D. A., WADE, Mary, *Collins Latin Dictionary*, Glasgow, GB / New York, NY: HarperCollins Publishers, 2003.
- KITTEL, Gerhard, FRIEDRICH, Gerhard (eds.), *The Theological Dictionary of the New Testament*, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, MI, 1964-1976.
- LONGMAN, Tremper III (ed.), *The Baker Illustrated Bible Dictionary*, Baker Books, Grand Rapids, 2013.
- MARTIN, R. P., & DAVIDS, P. H. (eds.), *Dictionary of the Later New Testament and its Developments*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2000.
- MCKIM, Donald K. (ed.), *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*, Downers Grove, Illinois / Leicester, England: InterVarsity Press, 1988.
- MEYERS, Allen C., SIMPSON, John W., Jr., FRANK, Philip A., JENNEY, Timothy P., VUNDERINK, Ralph W. (eds.), *The Eerdmans Bible Dictionary*, edition based on *Bijbelse Encyclopedie*, W. H. GISPEN (ed.) (J. H. Kok, Kampen, the Netherlands, 1975), Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1993.
- MULLER, Richard A., *Dictionary of Latin and Greek Theological Terms: Drawn Principally from Protestant Scholastic Theology*, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 1985.
- NEUSNER, Jacob, AVERY-PECK, Alan J., GREEN, William Scott (eds.), *The Encyclopedia of Judaism, published in collaboration with the Museum of Jewish Heritage New York, vol. I-V, Leiden / Boston / Köln: Koninklijke Brill NV, 2000-2004.*
- PATZIA, Arthur G., PETROTTA, Anthony J., *Dicționar de studii biblice*, Logos, Cluj-Napoca, 2007.
- PFEIFFER, Charles F., VOS, Howard Frederic, *The Wycliffe Historical Geography of Bible Lands*, Chicago: Moody Press, [1967] 1996.
- PORTER, S. E., & EVANS, C. A. (eds.), *Dictionary of New Testament Background: A compendium of contemporary biblical scholarship*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2000.
- PORTER, Stanley E., *Idioms of the Greek New Testament*, JSOT Sheffield Academic Press, Sheffield, 1999.
- PRAGER, Viviane (coord. ed. rom), *Dicționar enciclopedic de iudaism. Schiță a poporului evreu*, Ed. Hasefer, București, 2001.
- ROBERTSON, A. T., *A Short Grammar of the Greek New Testament for Students familiar with the Elements of Greek*, New York: A. C. Armstrong & Son, 1909.
- ROBERTSON, A., *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*, New York: Hodder & Stoughton / George H. Doran Company, 1914; Logos, Research System, 2006.
- RYKEN, L., WILHOIT, J., LONGMAN, T., DURIEZ, C., PENNEY, D., & REID, D. G. (eds.), *Dictionary of Biblical Imagery*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2000.
- SCHMOLLER, Alfred, *Handkonkordanz zum Griechischen Neuen Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.

- SPICQ, Ceslas, *Theological Lexicon of the New Testament*, vol. I-III, trad. James D. ERNEST, (*Notes de lexicographie neo-testamentaire*, 1978), Hendrickson Publishers, Inc., 1994.
- STRABON, *Geografia* vol. III, traducere, notițe introductive, note și indice Felicia Vanț-Ștef, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- STRONG, James, *Strong's Dictionary of Hebrew and Greek Words*, Thomas Nelson Publishers, Nashville, Tennessee, 1996.
- SWANSON, James, *A Dictionary of Biblical Languages. Greek New Testament*, Logos Research System, 2001.
- SWETNAM, James, *An Introduction to the Study of New Testament Greek*, vol. 1&2, Subsidia Biblica – 16/I-II, Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1998.
- TENNEY, Merrill C., WHITE, William, Jr., PARKER, James I. (eds.), *Illustrated Manners and Customs of the Bible*, Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Publishers, 1980.
- THOMPSON, J. A., *The Bible and Archaeology* (Third Edition, Fully Revised), Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Co., 1982.
- VANHOOZER, Kevin J. (general ed.), BARTHOLOMEW, Craig G., TREIER Daniel J., WRIGHT, N. T. (associate eds.), *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*, Grand Rapids, Michigan: Baker, 2005.
- VINE, W. E., UNGER, M. F., & WHITE, W., *Vine's Complete Expository Dictionary of Old and New Testament Words*, T. Nelson, Nashville, 1996.
- WILSON, Mark, *Biblical Turkey: A Guide to the Jewish and Christian Sites of Asia Minor*, Ege Yayinlari, Istanbul, 2010.
- ZERWICK, Maximilian, *Biblical Greek Illustrated by Examples* (English edition adapted from the fourth Latin edition by Joseph SMITH), Scripta Pontificii Instituti Biblici 114, Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1963.
- ZERWICK, Maximilian, GROSVENOR, Mary, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament, Unabridged, 5th, Revised Edition* (originally titled *Analysis philologica Novi Testamenti graeci*), Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1996.
- ZODHIATES, S., *The Complete Word Study Dictionary: New Testament*, AMG Publishers, Chattanooga, TN, 2000.

Comentarii biblice

- ABBOTT, Thomas Kingsmill, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles to the Ephesians and to the Colossians*, C. Scribner's Sons, New York, 1909.
- ALETTI, J.-N., *Colossiens 1,15-20: Genre et exégèse du Texte Fonction de la Thématique Sapientielle*, Biblical Institute, Rome, 1981.
- ALETTI, J.-N., *Lettera ai Colossesi. Introduzione, versione, commento. Nuova edizione riveduta e aumentata*, Scritti delle origini cristiane 12, EDB, Bologna, 2011.
- ALETTI, J.-N., *Saint Paul Épître aux Colossiens*, ÉB, Gabalda, Paris, 1993.
- ALFORD, Henry, Dean of Canterbury, *The Greek Testament: with A Critically Revised Text, a Digest of Various Readings, Marginal References to Verbal and Idiomatic Usage, Prolegomena, and a Critical and Exegetical Commentary, vol. III containing the Epistles to the Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians, Thessalonians, - to Timotheus, Titus, and Philemon*, Rivingtons/Waterloo Place, London; Deighton, Bell, And Co., Cambridge, 1856.
- ALFORD, Henry, Dean of Canterbury, *The Greek Testament: with A Critically Revised Text, a Digest of Various Readings, Marginal References to Verbal and Idiomatic Usage, Prolegomena, and a Critical and Exegetical Commentary, vol. II containing the Acts of the Apostles, the Epistles to the Romans and Corinthians*, third edition, Rivingtons/Waterloo Place, London; Deighton, Bell, And Co., Cambridge, 1857.
- ANDERS, Max E., *Galatians, Ephesians, Philippians & Colossians* (Seria Holman New Testament Commentary), Broadman & Holman Publishers, 1999.
- ARNOLD, Clinton E., *The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae*, J.C.B. Mohr, Tübingen, 1995.
- ASH, Anthony Lee, *Philippians, Colossians & Philemon*. The College Press NIV Commentary. Joplin, Mo.: College Press, 1994.

- ASH, Anthony Lee, *The Letters to the Philippians, Colossians, and Thessalonians*. Ed. William Barclay, lecturer in the University of Glasgow. electronic ed. Logos Library System; The Daily study Bible series, Rev. ed. Philadelphia: The Westminster Press, 2000.
- BARCLAY, John M. G., *Colossians and Philemon*, London, New York: T & T Clark International / Sheffield Academic Press, 2001.
- BARNES, Albert, *Notes on the New Testament Explanatory and Practical: Ephesians, Philippians, and Colossians*, edited by Robert Frew, with numerous additional notes and a series of engravings, [Baker Book House, Grand Rapids, Mi, 1950] Christian Classics Ethereal Library, Grand Rapids, Mi, 2011.
- BARTH, Markus, BLANKE, Helmut, BECK, Astrid B. (trad.), *Colossians*, The Anchor Bible Series 34B, New Haven, Conn. / London: Yale University Press, 1995.
- BARTON, Bruce B., *Philippians, Colossians, Philemon*. Life Application Bible Commentary. Wheaton, Ill.: Tyndale House Publishers, 1995.
- BAUCKHAM, R. J., *Jude, 2 Peter* (WBC 50), Word Books, Waco, Texas, 1983.
- BEET, Joseph Agar. *Beet's Commentaries: Colossians*, electronic ed. Albany, OR: Ages Software, 1999.
- BEETHAM, Christopher, *Echoes of Scripture in the Letter of Paul to the Colossians*, SBL, Atlanta, 2008.
- BELLI, Filippo, *Lettera ai Colossesi – Introduzione, traduzione e commento* (Nuova versione Bibbia dai testi antichi 48), San Paolo Edizioni, Milano, 2015.
- BEST, Ernest, *A Critical and Exegetical Commentary on Ephesians*, ICC, Edinburgh: T & T Clark, 1998.
- BEST, Ernest, *Ephesians*, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1997.
- BEVERE, Allan R., *Sharing the Inheritance: Identity and the Moral Life in Colossians*, Journal for the Study of the New Testament Supplement Series (JSNTS) 226, London: Sheffield Academic Press, 2003.
- BIEDER, W., *Der Kolosserbrief*, Zurich: Zwingli, 1943.
- BRATCHER, Robert G. and NIDA, Eugene Albert. *A Handbook on Paul's Letters to the Colossians and to Philemon*. Helps for translators; UBS handbook series. New York: United Bible Societies, 1993.
- BRUCE, F. F., *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, NICNT, Eerdmans, Grand Rapids, 1984.
- BUGG, Laura Elizabeth, *Baptism, Bodies, and Bonds: The Rhetoric of Empire in Colossians*, Thesis (Th.D.) – Harvard University, 2006.
- BUSCEMI, Alfio Marcello, *Lettera ai Colossesi. Commentario esegetico* (Studium Biblicum Franciscanum – Analecta 82), Edizioni Terra Santa, Milano, 2015.
- CAIRD, G. B., *Paul's Letters from Prison*, NCB; Oxford: Oxford University, 1976.
- CALLOW, John C., *Semantic and Structural Analysis of Colossians*, Cambridge: Summer Institute of Linguistics 54, 2002.
- CALVIN, John, *Calvin's Commentaries: Colossians*. Electronic ed. Logos Library System; Calvin's Commentaries. Albany, OR: Ages Software, 1998.
- CALVIN, John, *Commentaries on the Epistles of Paul the Apostle to the Philippians, Colossians, and Thessalonians*, translated and edited from the original Latin, and collated with the French version, by the rev. John PRINGLE, Edinburgh: Printed for the Calvin Translation Society, 1851.
- CARAGOUNIS, C. C., *The Ephesian Mysterion*, Gleerup, Lund, 1977.
- CARSON, H. M., *The Epistles of Paul to the Colossians and Philemon*, TNTC, Grand Rapids: Eerdmans, 1960.
- CIAUȘU, Bebe, *Centralitatea lui Cristos. Prezentare expozitivă a Epistolei lui Pavel către Coloseni*, vol. I-II, Societatea Biblică din România, Oradea, 2014.
- CLARKE, Adam, *Clarke's Commentary: Colossians*. electronic ed. Logos Library System; Clarke's Commentaries. Albany, OR: Ages Software, 1999.
- CLEVELAND, Robert E., *Colossians: Polemic or Parenesis*, Dissertation for the degree of Doctor in Philosophy in the Department of Theology at Fordham University, New York, May 2000.
- DAVIDS, Peter, HOEHNER, HAROLD H., CONFORT, Philip W. (eds.), *Ephesians, Philippians, Colossians, 1-2 Thessalonians, Philemon*, Cornerstone Biblical Commentary 16, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2008.

- DEMARIS, R. E., *The Colossian Controversy: Wisdom in Dispute at Colossae*, JNTSSS 96, Sheffield: Academic Press, 1994.
- DETERDING, Paul E., *Colossians: A Theological Exposition of Sacred Scripture*, Concordia Publishing House, 2003.
- DIBELIUS, M., *An die Kolosser, Epheser, an Philemon*, revised by H. Greeven, HNT 12; Tübingen: Mohr, 1953.
- DÜBBERS, Michael, *Christologie und Existenz im Kolosserbrief. Exegetische und semantische Untersuchungen zur Intention des Kolosserbriefes*, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament (WUNT) 2. Reihe, no. 191, Mohr Siebeck, Tübingen, 2005.
- DUNN, James D.G., *The Epistle to the Colossians and to Philemon. A Commentary on the Greek Text*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan and The Paternoster Press Lt., Carlisle, Cumbria, England, 1996.
- DUNNAM, Maxie D. and OGILVIE, Lloyd J., *The Preacher's Commentary Series, Volume 31: Galatians / Ephesians / Philippians / Colossians / Philemon*. The Preacher's Commentary Series, Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Inc, 1982.
- EADIE, John, *Commentary on the Greek Text of the Epistle of Paul to the Colossians*, Richard Griffin, London/Glasgow, 1856.
- ERNST, J., *Die Briefe an die Philipper, an Philemon, an die Kolosser, an die Epheser*, RNT; Regensburg: Pustet, 1974.
- FRANCIS, Fred. O., și MEEKS, Wayne A. (eds.), *Conflict at Colossae. A Problem in the Interpretation of Early Christianity Illustrated by Selected Modern Studies*, Scholars Press, Missoula, Montana, 1975.
- GAMBLE, H., Jr., *The Textual History of the Letter to the Romans: A Study in Textual and Literary Criticism*. A revision of the author's thesis, Yale, 1970. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 1977.
- GARGANO, Innocenzo, «*Lectio divina*» su *Lettera a Filemone e Lettera ai Colossesi*, EDB, Bologna, 2009.
- GARLAND, David E., *Colossians and Philemon*, The NIV Application Commentary, Terry Muck (ed.), Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1998.
- GAULKE, Earl H., *LifeLight: Galatians, Philippians, Colossians*. Electronic ed. Logos Library System; LifeLight. St. Louis: Concordia Publishing House, 2000.
- GNILKA, J., *Der Kolosserbrief*, HTKNT 10/1; Freiburg: Herder, 1980.
- GORDAY, Peter (ed), *Colossians, 1-2 Thessalonians, 1-2 Timothy, Titus, Philemon*, Ancient Christian Commentary on Scripture 9, Downers Grove, London: InterVarsity Press, 2000.
- GORDLEY, Matthew E., *The Colossian Hymn in Context: An Exegesis in Light of Jewish and Greco-Roman Hymnic and Epistolary Conventions*, Wissenschaftliche Untersuchungen Zum Neuen Testament (WUNT) 2. Reihe, no. 228, Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- GUNDRY, Robert H., *Commentary on Colossians and Philemon*, Baker Academic, Grand Rapids, 2011.
- HARRIS, M. J., *Colossians and Philemon*, EGGNT; Grand Rapids: Eerdmans, [1991] 2010.
- HAVENER, Ivan, *Primera Thesalonicenses, Filipenses, Filemón, segunda Tesalonicenses, Colosenses, Efesios*, Comentario Bíblico de Collegeville 8, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 2008.
- HAYFORD, Jack W. , SEEMUTH, David P., *Ephesians & Colossians*, Nashville: Thomas Nelson & Electronic, 2005.
- HAYFORD, Jack W., SNIDER, Joseph, *Prisoner of Joy: Living in Christ's Fullness and Freedom: A Study of the Prison Epistles (Ephesians, Philippians, Colossians, Philemon)*. Spirit-Filled Life Bible Discovery Guides. Nashville: Thomas Nelson, 1997.
- HEIL, John Paul, *Colossians. Encouragement to Walk in all Wisdom as Holy Ones in Christ*, Early Christianity and Its Literature 4, Society of Biblical Literature, Atlanta, 2010.
- HENDRIKSEN, William and KISTEMAKER, Simon J., *Exposition of Colossians and Philemon*, New Testament Commentary, Grand Rapids: Baker Book House, 2001.
- HERING, James P., *The Colossians and Ephesians Haustafeln in Theological Context. An analysis of Their Origins, Relationship, and Message*, American University Studies VII, seria Theology and Religion, vol. 260, Peter Lang Publishing, New York, 2007.

- HOEHNER, Harold W., *Ephesians: An Exegetical Commentary*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 2002.
- HOULDEN, J. L., *Paul's Letters from Prison*, Harmondsworth: Penguin, 1970.
- HUGEDE, N., *Commentaire de l'Épître aux Colossiens*, Genève: Labor et Fides, 1968.
- HUGHES, R. Kent, *Colossians and Philemon: The Supremacy of Christ*. Preaching the Word. Westchester, Ill.: Crossway Books, 1989.
- HUTTNER Ulrich, *Early Christianity in Asia Minor – Vol. 1: Early Christianity in the Lycus Valley* (Ancient Judaism and Early Christianity 85), trad. David Green, Brill, Leiden / Boston, 2013.
- IBRAHIM, Najib, *Gesù Cristo Signore dell'universo. La dimensione cristologica della Lettera ai Colossesi*, (Studium Biblicum Franciscanum – Analecta 69), Milano / Jerusalem, 2007.
- KILEY, Mark, *Colossians as Pseudoepigraphy*, JSOT Press, Sheffield, 1986.
- KOOTEN, George H. van, *Cosmic Christology in Paul and the Pauline School: Colossians and Ephesians in the Context of Graeco-Roman Cosmology, with a New Synopsis of the Greek Texts*, Wissenschaftliche Untersuchungen Zum Neuen Testament (WUNT) 2. Reihe, no. 171, Mohr Siebeck, Tübingen, 2003.
- KREITZER, Larry Joseph, *Hierapolis in the Heavens. Studies in the Letter to the Ephesians*, Library of New Testament Studies, T&T Clark International, New York; London, 2008.
- KRIMMER, Heiko, *Epistola către Coloseni*, seria Comentariu Biblic, volumul 16, Ed. Lumina Lumii, Krontal – Germania, 1996.
- LENSKI, R.C.H., *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Colossians, to the Thessalonians, to Timothy, to Titus and to Philemon*, Minneapolis, Minnesota: Augsburg Publishing House, 1961.
- LENSKI, R.C.H., *The Interpretation of St. Paul's Epistles to the Galatians, to the Ephesians and to Philippians*, Minneapolis, Minnesota: Augsburg Publishing House, 1961.
- LEPPÄ, Outi, *The Making of Colossians: A Study on the Formation and Purpose of a Deutero-Paulin Letter*, Publications of the Finnish Exegetical Society 86; Helsinki: The Finnish Exegetical Society / Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2003.
- LIGHTFOOT, Joseph Barber, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon*. 8th ed. London and New York: Macmillan and Co., 1886; 1st British ed., The Crossway Classic Commentaries. Wheaton, Ill.: Crossway Books, 1997.
- LINCOLN, Andrew T., *Ephesians*, Word Biblical Commentary 42, Dallas: Thomas Nelson, Inc., 1990.
- LINDEMANN, A., *Der Kolosserbrief*, ZBK, Zurich: Theologischer Verlag, 1983.
- LOHMEYER, E., *Die Briefe an die Philipper, an die Kolosser und an Philemon*, KEKNT 9; Göttingen: Vandenhoeck, 1964.
- LOHSE, E., *Colossians and Philemon*, Hermeneia; Philadelphia: Fortress, 1971.
- LUCAS, R. C., *Fullness & Freedom. The Message of Colossians & Philemon*, The Bible Speaks Today, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1980.
- LUZ, Ulrich & BECKER, J., *Die Briefe an die Galater, Epheser und Kolosser*, „Das Neue Testament Deutsch“ Band 8/1, Göttingen: Vandenhoeck @ Ruprecht, 1998.
- MACARTHUR, John, *Colossians*. Chicago: Moody Press, 1996.
- MACDONALD, Margaret Y., *Colossians and Ephesians*, Sacra Pagina Series, vol. 17, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, [2000] 2008.
- MAISCH, Ingrid, *Der Brief an die Gemeinde in Kolosä*, (THKNT 12, Kohlhammer, Stuttgart, 2003.
- MARTIN, Ernest D., *Colossians, Philemon*. Believers Church Bible Commentary. Scottsdale, Pa.: Herald Press, 1993.
- MARTIN, Ralph P., *Ephesians, Colossians, and Philemon*. Interpretation, a Bible Commentary for teaching and preaching. Atlanta: John Knox Press, 1991.
- MASSON C., *L'épître de Saint Paul aux Colossiens*, Paris: Delachaux & Niestlé, 1950.
- MAXWELL, Marcus, *Ephesians to Colossians and Philemon*, Peabody: Hendrickson, 2007.
- MELANCHTHON, Philipp, *Paul's Letter to the Colossians, Historic Texts and Interpreters in Biblical Scholarship*, Sheffield: Almond Press, 1989.
- MEYER, Heinrich A., *Critical and Exegetical Handbook to the Epistles to the Philippians and Colossians*, T. & T. Clark, Edinburgh, 1875.
- MILLS, M.S., *Colossians : A Study Guide to Paul's Epistle to the Saints at Colossae*. Dallas: 3E Ministries, 1999.

- MITTON, C. Leslie, *The Epistle to the Ephesians: Its Authorship, Origin and Purpose*, Clarendon Press, Oxford, 1951.
- MOO, Douglas J., *The Letter to the Colossians and Philemon*, The Pillar New Testament Commentary Series, Grand Rapids: Eerdmans, 2008.
- MOULE, C. F. D., *The Epistles of Paul the Apostle to the Colossians and to Philemon: An Introduction and Commentary*, Cambridge Greek Testament Commentary; Cambridge: Cambridge University, 1957.
- MUDDIMAN, J., *A Commentary on the Epistle to the Ephesians*, Black's New Testament Commentaries, Continuum, London and New York, 2001.
- MUSSNER, F. - STÖGER, A., *Lettera ai Colossesi e Lettera a Filemone*, Commenti spirituali del Nuovo Testamento, Città Nuova, Roma, 1966.
- NICHOLLS, Bruce J., WINTLE, Brian, *Colossians & Philemon*, Asia Bible Commentary, Asia Theological Association, 2008.
- NORWOOD, James E., *Christ as Conqueror and Reconciler: Theological Implications for the Church's Role in Deliverance: A Study of Colossians 1:19-20 and 2:13-15*, Word & Spirit Press, 2008.
- O'BRIEN, Peter T., *Colossians, Philemon*, Word Biblical Commentary, vol. 44, Word Books, Publisher, Dallas, Texas, 1982.
- O'BRIEN, Peter T., *The Letter to the Ephesians*, The Pillar New Testament Commentary, Grand Rapids, MI / Cambridge, UK: William B. Eerdmans Publishing Company, 1999.
- OLARIU, Dr. I., *Explicarea Epistolelor S. Apostol Pavel către Filipeni, Coloseni, 1.2. Tesaloniceni, 1-2 Timotei, Tit, Filimon și Evrei*, Editura autorului, Caransebeș, 1913.
- OLARIU, profesor de teologie Dr. Iosif, *Epistolele sfântului Apostol Pavel către Romani, Corinteni, Galateni și Efezeni*, Editura autorului, Tipografia diecezană, Karansebes, 1910.
- PATZIA, Arthur G., *Ephesians, Colossians, Philemon*, New International Biblical Commentary, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 2004.
- PERCY, E., *Die Probleme der Kolosser- und Epheserbriefe*, Gleerup, Lund, 1946.
- PERETTO, E., *Lettere dalla prigionia. Filippesi, Filemone, Colossesi ed Efesini*, Versione introduzione e note di Elio Peretto, Nuovissima versione della Bibbia dai testi originali 41, Paoline, Milano, 1976.
- PIZZUTO, Vincent A., *A Cosmic Leap of Faith. An Authorial, Structural, and Theological Investigation of the Cosmic Christology in Col 1:15-20*, Peeters, Leuven Paris; Dudley, MA, 2006.
- POKORNÝ, P., *Colossians: A Commentary*, Peabody, Mass.: Hendrickson, 1987.
- POKORNÝ, P., *Der Brief des Paulus an die Kolosser*, THNT 10/1; Berlin: Evangelische, 1987.
- POPESCU MOȘOAI, Dumitru, *Studiu istoric-exegetic asupra Epistolei către Coloseni. Teză de licență*, Tipografia „Bukarester Tagblatt”, Strada Șelari no.7, București, 1901.
- PORTER, Stanley E. (ed.), *Handbook to Exegesis of the New Testament*, Leiden / New York / Köln: Brill, 1997.
- PREEZ, Ron du, *Judging the Sabbath. Discovering What Can't Be Found in Colossians 2:16*, Andrews University Press, Berrien Springs, Mi, 2008.
- RADFORD, L. B., *The Epistle to the Colossians and the Epistle to Philemon*, Westminster Commentary; London: Methuen, 1931.
- ROBERTSON, A. T., *Paul and the Intellectuals: the Epistle to the Colossians*, New York: Doubleday, Doran and Company, 1928.
- ROON, A. van, *The Authenticity of Ephesians*, Brill, Leiden, 1974.
- ROVENȚA, Pr. Dr. Haralambie P., *Epistola către Coloseni. Introducere și comentariu (Evangelia în luptă cu începutul ereziilor)*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1946.
- ROVENȚA, Pr. Dr. Haralambie, *Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel. Introducere și comentariu*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929.
- SAPPINGTON, T. J., *Revelation and Redemption at Colossae*, Sheffield: JSOT, 1991.
- SCHANCKENBURG, Rudolph, *The Epistle to the Ephesians: A Commentary*, translated by Helen Heron, Edinburgh: T&T Clark, 2001.
- SCHLATTER, A., *Die Briefe an die Galater, Epheser, Kolosser und Philemon*, Erläuterungen zum NT, vol. 7; Stuttgart: Calwer, 1963.
- SCHREINER, Thomas R., *Romans*, Baker Exegetical on the New Testament, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 1998.

- SCHWEIZER, E., *The Letter to the Colossians*, London: SPCK, 1982.
- SCHWEIZER, Eduard, *Der Brief an die Kolosser*, EKK, Benziger Verlag, Neukirchener Verlag, 1997.
- SCOTT, E. F., *The Epistle of Paul to the Colossians, to Philemon and to the Ephesians*, Moffatt New Testament Commentary, London: Hodder, 1930.
- SEITZ, Christopher R., *Colossians* (Brazos Theological Commentary on the Bible), Brazos Press, Grand Rapids, 2014.
- SGARGI, Giorgio, *Lettera ai Colossesi: versione ufficiale italiana confrontata con el greco originale, con il siriano della Peshitta, e con il latina della Vulgata*, EDB, Bologna, 2000.
- SMILES, Vincent M., *First Thessalonians, Philippians, Second Thessalonians, Colossians, Ephesians*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 2008.
- SMITH, Ian K., *Heavenly Perspective: A Study of the Apostle Paul's Response to a Jewish Mystical Movement at Colossae*, Library of New Testament Studies (LNTS), no. 326, T&T Clark, New York; London, 2006.
- SNODGRASS, Klyne, *Ephesians*, The NIV Application Commentary, Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1996.
- SPENCE-JONES, H. D. M. (ed.), *Colossians*, The Pulpit Commentary, Bellingham, WA: Logos Research Systems, Inc., 2004.
- STANDHARTINGER, Angela, *Studien zur Entstehungsgeschichte und Intention des Kolosserbriefs*, Leiden / Boston / Köln: Brill, 1999.
- STETTLER, Christian, *Der Kolosserhymnus: Untersuchungen zu Form, traditionsgeschichtlichem Hintergrund und Aussage von Kol 1,15-20*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2000.
- SUMNEY, Jerry L., *Colossians: A Commentary*, New Testament Library, Westminster John Knox Press, Louisville/ London, 2008.
- TALBERT, Charles H., *Ephesians and Colossians* (Paideia: Commentaries on the New Testament), Baker Academic, Grand Rapids, 2007.
- TARAZI,
- THIELMAN, Frank, *Ephesians* (Baker Exegetical Commentary on the New Testament), Baker Academic, Grand Rapids, 2010.
- THOMPSON, Marianne Meye, *Colossians & Philemon* (The Two Horizons New Testament Commentary), William E. Eerdmans Publishing, Grand Rapids / Cambridge, 2005.
- THURSTON, Bonnie, *Reading Colossians, Ephesians and 2 Thessalonians. A Literary and Theological Commentary*, Macon, Georgia: Smyth & Helwys Publishing, 2007.
- TIDBALL, Derek J., *In Christ, in Colossae. Sociological Perspectives on Colossians*, Paternoster, London, 2011.
- TOFANĂ, Stelian, *Iisus Hristos Arhiereu veşnic după Epistola către Evrei*, ediția a II-a, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- Van KOOTEN, George H., *Cosmic Christology in Paul and the Pauline School: Colossians and Ephesians in the Context of Graeco-Roman Cosmology, with a New Synopsis of the Greek Texts* (WUNT 2, 171), Mohr Siebeck, Tübingen, 2003.
- VAUGHAN, Curtis, KENT, Homer A. Jr., RUPPRECHT, Arthur A., *Philippians, Colossians, Philemon*, (The Expositor's Bible Commentary), Zondervan, Grand Rapids, 1996.
- WALL, Robert W., *Colossians & Philemon*, (The IVP New Testament Commentary), InterVarsity Press, Downers Grove, 1993.
- WALSH, Brian J., KEESMAAT, Sylvia C., *Colossians Remixed: Subverting the Empire*, InterVarsity Press, Downers Grove, 2004.
- WETTE, W. M. L. de, *Kurze Erklärung der Briefe an die Colosser, an Philemon, an die Epheser und an die Philipper*, Weidmann, Leipzig, 1843.
- WILLIAMS, A. L., *The Epistle of Paul the Apostle to the Colossians and to Philemon* (CGT), Cambridge University, Cambridge, 1907.
- WILLIAMSON, Peter S., *Ephesians* (CCSS), Baker Academic, Grand Rapids, 2009.
- WILSON, R. McL., *A Critical and Exegetical Commentary on Colossians and Philemon* (The International Critical Commentary), T&T Clark - A Continuum Imprint, London/ New York, 2005.

- WITHERINGTON, Ben III, *The Letters to Philemon, the Colossians, and the Ephesians: A Socio-Rhetorical Commentary on the Captivity Epistles*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids/ Cambridge, 2007.
- WOLTER, M., *Der Brief an die Kolosser. Der Brief an Philemon* (ÖTK 12), Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh, 1993.
- WRIGHT, Nicholas Thomas, *The Epistles of Paul to the Colossians and to Philemon: An Introduction and Commentary* (Tyndale New Testament Commentaries), Inter-Varsity Press, Leicester; William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1988.
- YATES, R., *The Epistle to the Colossians* (Epworth Commentary), Epworth, London, 1993.

Lucrări de specialitate, monografii

- AAGESON, James A., *Paul, the Pastoral, and the Early Church*, Library of Pauline Studies, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 2008.
- ADAMS, Edward, *Constructing the World: A Study in Paul's Cosmological Language*, SNTW, Edinburgh: T&T Clark, 2000.
- ARNOLD, Clinton E. (ed.), *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary. Volume 3*, Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2002.
- BARCLAY, John M. G., HOOKER, Morna Dorothy, SWEET, John Philip McMurdo, *Early Christian Thought in Its Jewish Context*, Cambridge University Press, 1996.
- BARKER, Margaret, *The Great High Priest. The Temple Roots of Christian Liturgy*, T&T Clark, London / New York, 2004.
- BARRETT, C. K., *On Paul: Aspects of His Life, Work and Influence in the Early Church*, London / New York: T&T Clark, 2003.
- BAUR, Dr. Ferdinand Christian, *Paul The Apostle of Jesus Christ, His Life and Work, His Epistles and His Doctrine. A contribution to a Critical History of Primitive Christianity*, translated from the second German Edition, edited after the death of the author by Dr. Eduard ZELLER, Vol. I, second edition, revised by rev. A. MENZIES, London / Edinburgh: Williams and Norgate, 1876.
- BOCKMUEHL, M. N. A., *Revelation and Mystery in Ancient Judaism and Pauline Christianity*, WUNT 2/36; Tübingen: J. C. B. Mohr, 1990.
- BOER, Harry R., *A Short History of the Early Church*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK: William B. Eerdmans Publishing Co., 1976.
- BORGEN, Peder, ROBBINS, Vernon K., GOWLER, David B. (eds.), *Recruitment, Conquest, and Conflict. Strategies in Judaism, Early Christianity and the Greco-Roman World*, Emory Studies in Early Christianity 6, Scholars Press, Atlanta, Georgia, 1998.
- BOVON, François, SNYDER, Glenn E., *New Testament and Christian Apocrypha*, Baker Academic, Grand Rapids, 2011.
- BROSHI, Magen, *Bread, Wine, Walls and Scrolls*, Journal for the Study of the Pseudepigrapha Supplement Series 36, London / New York: Sheffield Academic Press, 2001.
- BROWN, Raymond E., FITZMYER, Joseph A., MURPHY, Roland E., *Introducere și comentariu la SFÂNTA SCRIPTURĂ*, volumul I, Traducere și prelucrare pentru limba română: P. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, 2005.
- BROWN, Raymond E., *The Churches the Apostles left Behind*, New York / Mahwah: Paulist Press, 1984.
- BROWN, Raymond Edward, *An Introduction to the New Testament*, New York: Doubleday, 1997.
- BRUCE, F. F., *Paul: Apostle of the Free Spirit*, Exeter: The Paternoster Press, 1985.
- CARSON, D. A., BEALE, G. K. (eds.), *Commentary on the New Testament use of the Old Testament*, Grand Rapids, Michigan: Baker, 2007.
- CARSON, D. A., *New Testament Commentary Survey*, Fifth Edition, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic; Leicester, England: InterVarsity Press, 2001.
- CHIRILĂ, Pr. Prof. Dr. Ioan, *The Dia-logos between Theology and Science. Meeting through the Word*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
- CLINTON, Arnold, *Powers of Darkness: Principalities & Powers in Paul's Letters*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 1992.
- COLLINS, Raymond F., *The Power of Images in Paul*, Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 2008.

- COMFORT, Philip, *Encountering the Manuscripts. An Introduction to the New Testament, Paleography & Textual Criticism*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, Tennessee, 2005.
- CULLMANN, Oscar, *The Christology of the New Testament*, The Westminster Press, Philadelphia, 1963.
- DECAUX, Alain, *Viața Sfântului Pavel*, traducere și note Theodor Rogin, Humanitas, București, 2007.
- DEISSMANN, Adolf, *Light from the Ancient East: The New Testament Illustrated by recently Discovered Texts of the Graeco-Roman World*, trad. Lionel R.M. STRACHAN, New York / London: Hodder and Stoughton, 1909.
- DESILVA, David Arthur, *An Introduction to the New Testament: Contexts, Methods & Ministry Formation*, Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2004.
- DUNN, J. D. G. (gen. ed.), *Eerdmans Commentary on the Bible*, Grand Rapids, Mi / Cambridge, UK: William B. Eerdmans Publishing Company, 2003.
- DUNN, J. D. G., *Christology in the Making*, The Westminster Press, Philadelphia, 1980.
- EGGER, Wilhelm, *Metodologia Noului Testament*, trad. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2006.
- ELLIOTT, Neil, REASONER, Mark (eds.), *Documents and Images for the Study of Paul*, Fortress, Minneapolis, 2011.
- ELLIS, Edward Earle, *The Making of the New Testament Documents*, Boston / Leiden: Brill Academic Publishers, 2002.
- FEE, Gordon D., *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 2009.
- FEE, Gordon D., *Pauline Christology. An Exegetical-Theological Study*, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 2007.
- GHEORGHIU, Arhipresbiter mitrofor Dr. V., *Introducerea în sfintele cărți ale Testamentului nou*, Editura autorului, Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuți, 1929.
- GUNTHER, J. J., *St. Paul's Opponents and their Background: A Study of Apocalyptic and Jewish Sectarian Teachings*, Supplements to Novum Testamentum 35, E. J. Brill, Leiden, 1973.
- GUTHRIE, Donald, *New Testament Introduction*, The Tyndale Press, London, 1970.
- GUTHRIE, Donald, *New Testament Theology*, Inter-Varsity Press, Leicester, 1981.
- HALL, Christopher A., *Reading Scripture with the Church Fathers*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 1998.
- HAMERTON-KELLY, R. G., *Pre-existence, Wisdom, and the Son of Man*, Cambridge: Cambridge University, 1973.
- HARNACK, Adolf von, *Originea Noului Testament*, Editura Herald, București, 2007.
- HARTMAN, Lars, *"Into the Name of the Lord Jesus": Baptism in the Early Church*, SNTW, Edinburgh: T&T Clark, 1997.
- HOLLADAY, Carl R., *A Critical Introduction to the New Testament. Interpreting the Message and Meaning of Jesus Christ*, Abingdon Press: Nashville, 2005.
- HOLLAND, Tom, *Contours of Pauline Theology: A Radical New Survey of the Influences on Paul's Biblical Writings*, Christian Focus Publications, Fearn, 2004.
- HURTADO, L. W., *Lord Jesus Christ: Devotion to Jesus in Earliest Christianity*, Eerdmans, Grand Rapids, 2003.
- KÄSEMANN, E., *Essays on New Testament Themes*, London: SCM, 1964.
- KLAUCK, Hans-Josef, *The Religious Context of Early Christianity. A Guide to Graeco-Roman Religions*, trad. Brian MCNEIL, Minneapolis: Fortress Press, 2003.
- KÜMMEL, W. E., *Theology of the New Testament*, Abingdon, Nashville, 1973.
- LARDNER, Nathaniel, *The Works of Nathaniel Lardner, D. D. with a life by Dr. Kippis*, vol. I-X, London: Joseph Ogle Robinson, 1829.
- LIEU, Judith M., *Neither Jew nor Greek?: Constructing Early Christianity*, T&T Clark International, London / New York, 2005.
- LIGHTFOOT, J. B., *Dissertations on the Apostolic Age*, London: MacMillan and Co., 1892 / Electronic Edition, Logos Research Systems, Inc., 2007.
- LINCOLN, Andrew T., WEDDERBURN, A.J.M., *The Theology of the Later Pauline Letters*, New Testament Theology Series, Cambridge University Press, Cambridge, 1993.

- LONGENECKER, Richard N., *Biblical Exegesis in the Apostolic Period*, Second Edition, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids / Cambridge; Regent College Publishing, Vancouver, 1999.
- LÜDEMANN, Gerd, *Primitive Christianity: A Survey of Recent Studies and Some New Proposals*, trad. John BOWDEN, London / New York: T&T Clark International, 2003.
- LUNDIN, Roger, WALHOUT, Clarence, THISELTON, Anthony C., *The Promise of Hermeneutics*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge UK: William B. Eerdmans Publishing Company / Paternoster Press, 1999.
- LYONS, J. A., *The Cosmic Christ in Origen and Teilhard de Chardin: A Comparative Study*, Oxford Theological Monographs, Oxford University Press, New York, 1982.
- MACDONALD, Margaret Y., OSIEK, Carolyn, *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*, Minneapolis, MN: Fortress Press, 2006.
- MacDonald, Margaret Y., *The Pauline Churches: A Socio-historical Study of Institutionalization in the Pauline and Deutero-Pauline Writings*, SNTSMS (Society of New Testament Studies Monograph Series, Cambridge University Press) 60, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- MACDONALD, W., *Comentariul biblic al credinciosului. Noul Testament*, ediția a II-a, Christliche Literatur-Verbeitung: Bielefeld / Imprimeria de Vest: Oradea, 2004.
- MACK, Burton L., *Who Wrote the New Testament? The Making of the Christian Myth*, San Francisco, CA: HarperCollins, 1996.
- MALINGREY, Anne-Marie, «Philosophia». *Etude d'un groupe de mots dans la littérature grecque, des Présocratiques au IVe siècle après J.C.*, Etudes et Commentaires 40, Librairie C. Klincksieck, Paris, 1961.
- MARSHALL, I. Howard (ed.), *New Testament Interpretation: Essay on Principles and Methods*, Paternoster Digital Library, 2005.
- MARSHALL, I. Howard, *Beyond the Bible: Moving from Scripture to Theology*, Grand Rapids, Michigan: Baker, 2004.
- MARSHALL, I. Howard, *Luke – Historian and Theologian*, Paternoster Digital Library, Paternoster Press, 2006.
- MARSHALL, I. Howard, *New Testament Theology: Many Witnesses, One Gospel*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2004.
- MARTIN, Ralph P., *Worship in the Early Church*, Grand Rapids: William B. Eedermans Publishing Co., 1974.
- MATERA, Frank J., *New Testament Christology*, Westminster John Knox Press, London, 1999.
- MCDONALD, Lee Martin, PORTER, Stanley E., *Early Christianity and its Sacred Literature*, Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2000.
- MCKENZIE, Steven L., RÖMER, Thomas, SCHMID, Hans Heinrich (eds.)**, *Rethinking the Foundations: Historiography in the Ancient World and in the Bible: Essays in Honour of John Van Seters* (Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 294), Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2000.
- MCKIM, Donald K. (ed.), *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*, Downers Grove, Illinois / Leicester, England: InterVarsity Press, 1998.
- MCKNIGHT, Scot, *Introducing New Testament Interpretation*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1989.
- MCRAY, John, *Archaeology and the New Testament*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 2008.
- MCRAY, John, *Paul: His Life and Teaching*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2006.
- MEGGITT, Justin J., *Paul, Poverty and Survival*, SNTW, Edinburgh: T&T Clark, 1998.
- METZGER, Bruce M., *A Textual Commentary on The Greek New Testament*, Fourth Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft & United Bible Societies, 2002.
- METZGER, Bruce M., EHRMAN, Bart D., *The text of the New Testament. Its Transmission, Corruption, and Restoration*, Fourth Edition, Oxford University Press, New York / Oxford, 2005.
- METZGER, Bruce M., *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, Second Edition, Deutsche Bibelgesellschaft/German Bible Society, Stuttgart, 1994.

- MIHOC, Pr. Prof. Dr. Vasile, MIHOC, Asist. Drd. Daniel, MIHOC, Drd. Ioan, *Introducere în Studiul Noului Testament*, Volumul I, Ediția a doua, Editura Teofania, Sibiu, 2001.
- MOFFATT, James, *Introduction to the Literature of the New Testament*, Charles Scribner's Sons, New York, 1918.
- MOYISE, Steve, *The Old Testament in the New*, London / New York: T&T Clark, 2004.
- MUNTEANU, Prof. Dr. L.G., *Viața Sfântului Apostol Pavel*, ed. a II-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, [1942] 2004.
- MURRAY, Robert, *Symbols of Church and Kingdom - ܩܘܪܕܢܐ ܕܩܝܡܝܘܬܐ ܕܩܘܪܕܢܐ ܕܩܝܡܝܘܬܐ : A Study in Early Syriac Tradition*, London / New York: T&T Clark International, 2004.
- NICOLAESCU, Nicolae, MARCU, Grigorie, VLAD, Sofron, MUNTEANU, Liviu G., *Studiul Noului Testament. Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1954.
- NICOLL, William Robertson, Sir (1851-1923), *The Expositor's Greek Testament*, vol. I-V, New York: G.H. Doran, [1897?-1910?], University of Toronto - 8 martie 2008.
- NORDEN, E., *Agnostos Theos. Untersuchungen zur Formengeschichte religiöser Rede*, 4th ed.; Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1956.
- OLARIU, Dr. I., *Introducere în cărțile vechi al T.V. și N.*, ed. III, Editura autorului, Tiparul tipografiei diecezane, Caransebeș, 1912.
- OSBORNE, Grant R., *The Hermeneutical Spiral. A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation*, Second Edition, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press Academic, 2006.
- PATZIA, Arthur G., *The Making of the New Testament: Origin, Collection, Text & Canon*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 1995.
- POLHILL, John B., *Paul and His Letters*, Nashville, Tennessee: Broadman & Holman Publishers, 1999.
- PORTER, Stanley E. (ed.), *Handbook to the Exegesis of the New Testament*, Leiden/NewYork/Köln: Brill Academic Publishers, 1997.
- PORTER, Stanley E., EVANS, Craig E., (eds.), *The Pauline Writings*, London / New York: T&T Clark, 2004.
- PORTER, Stanley E., *Handbook of Classical Rhetoric in the Hellenistic Period, 330 B.C. – A.D. 400*, Leiden/NewYork/Köln: Brill Academic Publishers, 2001.
- PUSEY, E. B., *The Doctrine of the Real Presence, as contained in the Fathers from the death of S. John the Evangelist to the Fourth General Council*, Oxford, 1855; Electronic Edition: Logos Research Systems, Inc., 2007.
- RAMSAY, William Mitchell, Sir, *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen*, London: Hodder, 1896.
- RAMSAY, William Mitchell, Sir, *The letters to the seven churches of Asia and their place in the plan of the Apocalypse*, London: Hodder and Stoughton, 1906.
- REDFORD, Douglas (ed.), *The New Testament Church. Acts – Revelation*, Standard Reference Library: vol. II, Cincinnati, Ohio: Standard Publishing, 2007.
- REVENTLOW, Henning Graf, HOFFMAN, Yair, *Creation in Jewish and Christian Tradition (JSOT Supplement Series 319)*, Sheffield Academic Press, London, 2002.
- RIDDERBOS, H., *Paul: An Outline of His Theology*, Grand Rapids: Eerdmans, 1975.
- ROBERTSON, A. T., *Epochs in the Life of Paul. A Study of Development in Paul's Career*, New York: Charles Scribner's Sons, 1909.
- ROETZEL, Calvin J., *The Letters of Paul: Conversations in Context*, ed. a 5-a, Westminster John Knox, Louisville, 2009.
- ROMANESCU, Iconom Stavrofor P., *Epistolele Sfântului Apostol Pavel. Studiu istorico-critic*, Tipografia Al. Codreanu S-sori, Focșani, 1912.
- RUNGE, Steve, *Lexham Discourse Greek New Testament*, Logos Research Systems, Inc., 2008.
- RUNGE, Steve, *Lexham High Definition Greek New Testament*, Logos Research Systems, Inc., 2008.
- SCHELKLE, K. H., *Theology of the New Testament*, Collegeville: Liturgical, 1971.
- SCHNABEL, Eckhard J., *Law and Wisdom from Ben Sira to Paul: A Tradition Historical Enquiry into the Relation of Law, Wisdom, and Ethics*, WUNT 16, Mohr (Siebeck), Tübingen, 1985.
- SCHNELLE, Udo, *The History and Theology of the New Testament Writings*, translated by M. Eugene BORING, Minneapolis: Fortress Press, 1998.

- SCHNELLE, Udo, *Theology of the New Testament*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2009.
- SCHREINER, Thomas R., *Interpreting the Pauline Epistles*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1990.
- SCHREINER, Thomas R., *New Testament Theology: Magnifying God in Christ*, Grand Rapids, Michigan: Baker, 2008.
- SCOBIE, Charles H. H., *The Ways of our God: An Approach to Biblical Theology*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK: William. B. Eerdmans Publishing Co., 2003.
- SCOTT, Matthew, *The Hermeneutics of Christological Psalmody in Paul: An Intertextual Enquiry* (SNTSMS), Cambridge University Press, Cambridge, 2014.
- SKARSAUNE, Oskar, *In the Shadow of the Temple: Jewish Influences on Early Christianity*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2002.
- STANLEY, Christopher D., *Arguing with Scripture: The Rhetoric of Quotations in the Letters of Paul*, London / New York: T&T Clark International, 2004.
- STEVENSON, J. (ed.), *A New Eusebius. Documents illustrating the history of the Church to AD 337* (revised with additional documents by W.H.C. FRENCH), London: SPCK, 1987.
- STEVENSON, J. (ed.), *Creeks, Councils and Controversies. Documents illustrating the history of the Church AD 337-461* (revised with additional documents by W.H.C. FRENCH), London: SPCK, 1989.
- TENNEY, Merrill C., *New Testament Times*, Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Co., 1965.
- TENNEY, Merrill C., *Studiu al Noului Testament*, BEE International, Cluj-Napoca, 1998.
- TOFANĂ, Stelian, *Introducere în studiul Noului Testament. Volumul I. Text și canon. Epoca Noului Testament*, ediția a II-a, revizuită și îmbunătățită, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- TOFANĂ, Stelian, *Studiul Noului Testament. Curs pentru anul I de studiu*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005.
- TOFANĂ, Stelian, *Studiul Noului Testament. Curs pentru anul II de studiu*, manuscris, în curs de tipărire.
- TOIT, A.B. Du (ed.), *The New Testament Milieu*, trad. D. Roy BRIGGS, Orion Publishers, 1998.
- TUSCHLING, R. M. M., *Angels and Orthodoxy: A Study in Their Development in Syria and Palestine from the Qumran Texts to Ephrem the Syrian*, Studien und Texte zu Antike und Christentum / Studies and Texts in Antiquity and Christianity 40, (ed. Christoph MARKSCHIES), Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- VANHOZER, Kevin J. (gen. ed.), TREIER, Daniel J., WRIGHT, N. T. (associate eds.), *Theological Interpretation of the New Testament: A Book-by-Book Survey*, Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2008.
- VĂDEAN, Pr. Ioan, *Viața și activitatea Sfântului Apostol Pavel de la anul 58 până la 67. Teză de licență*, Institutul Teologic de Grad Universitar din Cluj, Cluj-Napoca, 1950.
- VERMES, Geza, *Scrolls, Scriptures and Early Christianity*, Library of Second Temple Studies 56, London / New York: T&T Clark International, 2005.
- WALKER, William O., *Interpolations in the Pauline Letters*, Sheffield Academic Press, New York, 2004.
- WALVOORD, John F., ZUCK, Roy B. (eds.), *Comentariu al Noului Testament. O expunere a Scripturilor făcută de profesorii de la Seminarul Teologic Dallas*, Fundația E.B.E. România & Editura Multimedia, Arad, 2005.
- WATSON, Francis, *Paul and the Hermeneutics of Faith*, London / New York: T&T Clark International, 2004.
- WEDDERBURN, A. J. M., LINCOLN, A. T., *The Theology of the Later Pauline Letters*, New Testament Theology, Cambridge, 1993.
- WEGNER, Paul D., *A Student's Guide to Textual Criticism of the Bible. It's History, Methods, and Results*, Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press Academic, 2006.
- WESTERHOLM, Stephen (ed.), *The Blackwell Companion to Paul*, Blackwell Companion to Religion, Wiley-Blackwell, Oxford, 2011.
- WHITE, Earl, *Colossians*, Charlottesville, VA: Colonial Press, 2005.

Studii și articole

- ALLMEN, D. von, "Reconciliation du Monde et Christologie Cosmique de II Cor. 5:14-21 à Col. 1:15-23," *Revue d'histoire et de philosophie religieuses* 48 (1968) 39.
- BALABANSKI, Vicki, „Critiquing Anthropocentric Cosmology: Retrieving a Stoic 'Permeation Cosmology' in Colossians 1:15-20", în Norman C. HABEL, Peter TRUDINGER (eds.), *Exploring Ecological Hermeneutics* (SBL 46), Society of Biblical Literature, Atlanta, USA, 2008, pp. 151-159.
- BARBOUR, R. S., "Salvation and Cosmology: The Setting of the Epistle to the Colossians," *Scottish Journal of Theology* 20 (1967) 257-271;
- BARNARD, Leslie, „The Paulicians and Iconoclasm”, în **BRYER, Anthony, HERRIN, Judith (eds.)**, *Iconoclasm: Papers given at the ninth Spring Symposium of Byzantine Studies, University of Birmingham, March 1975*, Centre for Byzantine Studies, University of Birmingham, 1977, pp. 75-82.
- BAUGH, S. M., "The Poetic Form of Col. 1:15-20", *Westminster Theological Journal* 47 (1985) 235-242.
- BEARE, F. W., "The Epistle to the Colossians", în *Interpreter's Bible*, vol. 11 (Nashville: Abingdon, 1955) 133-241.
- BEASLEY-MURRAY, G. R., „The Second Chapter of Colossians”, *RevExp* 70 (1973), 471-486.
- BEHR, John, "Colossians 1:13-20: A Chiastic Reading," *St. Vladimir's Theological Quarterly* 40:4 (1996) 247-265.
- BENEA, Olimpiu N., „The Christological Hymn in Colossians 1,15-20. New Perspectives in the contemporary biblical thought” în *Analele Științifice ale Facultății de Teologie Ortodoxă. Tomul VIII 2004-2005*, Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, 2007, pp. 373-386.
- BENOIT, P., „Rapports littéraires entre les épîtres aux Colossiens et aux Éphésiens”, în *Neutestamentliche Aufsätze. Festschrift J. SCHMID*, ed. J. BLINZLER, O. KUSS, and F. MUSSNER, Pustet, Regensburg, 1963, pp. 11-22;
- BEST, E., „Who Used Whom? The Relationship of Ephesians and Colossians”, în *New Testament Studies* 43 (1997), pp. 72-96
- BORMANN, Lukas, „Weltbild und gruppenspezifische Raumkonfiguration des Kolosserbriefs”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 83-102.
- BORNKAMM, G., „Das Bekenntnis im Hebräerbrief” in *Studien zu Antike und Urchristentum* (2nd ed; Munich: Kaiser, 1963, pp. 188-203.
- BORNKAMM, Günther, „Die Häresie des Kolosserbriefes”, în *Das Ende des Gesetzes: Paulusstudien* (ed. Günther Bornkamm, BEvT 16; Kaiser, Munich, 1961, pp. 139-156.
- BOSCH, Jordi Sánchez, „Der Hymnus Kol 1,15-20 in seinem früheren und seinem späteren Kontext”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 23-32.
- BOUVIER, Bertrand, AMSLER, Frédéric, „Le Miracle de l'archange Michel à Chonai: Introduction, traduction, et notes”, în WARREN, David H., BROCK, Ann Graham, PAO, David W. (eds.), *Early Christian Voices in Text, Traditions, and Symbols. Essays in Honor of François Bovon*, Brill Academic publishers, Boston / Leiden, 2003, pp. 395-407.
- BOWEN, Clayton R., "The Original Form of Paul's Letter to the Colossians", *JBL*, vol. 43, nr. ½ (1924), pp. 177-206.
- BRUCE, F. F., "Colossian Problem - Part 2: The 'Christ Hymn' of Col. 1:15-20," *Bibliotheca Sacra* 41 (April-June 1984) 99-111.
- BULAI, pr. Alois, BUDĂU, pr. Anton, „Scrisoarea Sfântului Apostol Paul către Coloseni”, în *NOUL TESTAMENT*, traducere și note de pr. Alois BULAI și pr. Anton BUDĂU, Editura Sapiientia, Iași, 2002, pp. 453-461.
- BURNEY, C. F., "Christ as the APXH of Creation," *Journal of Theological Studies* 27 (1926) 160-177.
- BURTNESS, J. H., "All the Fulness," *Dialog* 3 (Autumn 1964) 257-263.
- CADWALLADER, Alan, „A New Inscription, a Correction and a Confirmed Sighting from Colossae”, *Epigraphica Anatolica* 40 (2007), pp. 109-118.
- CADWALLADER, Alan, „Revising Calder on Colossae”, în *Anatolian Studies* 56, 2007.

- CADWALLADER, Alan. „What's in a Name? The Tenacity of a Tradition of Interpretation (Justus/a and the Clementine Homilies)” în *Lutheran Theological Journal* 39, 2005, pp.218-239.
- CANTALAMESSA, R., “Cristo imagine di Dio. Le tradizioni patristiche su Colossesi 1,15”, *RSLR (Rivista de storia e letteratura religiosa)* 16 (1980), pp. 181-212; 345-380.
- CARREZ M., „Paul et l'Église de Colosses: L'épître aux Colossiens et le Billet à Philémon,” Volume III: Les épîtres apostoliques (*Introduction à la Bible – Introduction critique au Nouveau Testament*; Paris: Desclée 1977) 153-165;
- CARRIER, Marc, „Muslim Creationism and the Curious Case of Harun Yahya”, *Skeptic* 16 (2011) 3, pp. 32-37.
- CAVANAUGH, William T., „The World in a Wafer: a Geography of the Eucharist as Resistance to Globalization”, *Modern Theology* 15 (1999), 2, pp. 181-196.
- CHIRILĂ, Ioan, „Hristos și îngerii în Epistola către Coloseni”, în *Credința Ortodoxă*, I (1996), nr.3, octombrie-decembrie, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Facultatea de Teologie Ortodoxă, 67-79.
- CIOBANU, pr. Mihai V., „Epistola către Filimon. Introducere și comentariu”, în *M.M.S.* XXXV (1959), nr. 5-6, pp. 283-298.
- COLLINS, C. John, „Colossians 1,17 «hold together»: A co-opted term”, *Biblica* 95.1 (2014), pp. 64-87.
- CONZELMANN, H., „Der Brief an die Kolosser”, în *Die kleineren Briefe des Apostels Paulus* (NTD 8; Göttingen: Vandenhoeck, ¹⁰1965) 131–56.
- COUTTS, J., „The Relationship of Ephesians and Colossians”, *New Testament Studies* 4 (1958), pp. 201-207.
- CRADDOCK, F. B., “All Things in Him: A Critical Note on Col. 1:15-20,” *New Testament Studies* 12 (1965) 78-80.
- CRICHTON, J. D., “A Theology of Worship” in *The Study of Liturgy*, ed. C. Jones, G. Wainwright and E. Yarnold (2nd ed.; New York: Oxford University Press, 1992) 3-29.
- DAVIES, Peter H., „Why Do We Suffer? Suffering in James and Paul”, în Bruce CHILTON & Craig EVANS, *The Misions of James, Peter, and Paul. Tensions in Early Christianity*, Supplements to Novum Testamentum 115, Brill, Leiden / Boston, 2005, pp. 435-466.
- DELLING, Gerhard, art. „στοιχέω, συστοιχέω, στοιχειῶν”, *TDNT*, VII, pp. 666-686.
- DESILVA, David A., „The Strategic Arousal of Emotions in the Apocalypse of John: A Rhetorical-Critical Investigation of the Oracles to the Seven Churches”, *NTS* 54 (2008) pp. 90-114.
- EDSALL, Benjamin, STRAWBRIDGE, Jennifer R., „The Songs we Used to Sing? Hymn Traditions and Receptions in Pauline Letters”, *JSNT* 37 (2015) 3, pp. 290-311.
- ELLINGWORTH, P., „Col. 1:15-20 and Its Context”, *Expository Times* 73 (May 1962) 252-253.
- ELLIS, E. Earle, „Colossians 1:12-20: Christus Creator, Christus Salvator”, în BOCK, Darrell L., FANNING, Buist M (eds.), *Interpreting the New Testament Text: Introduction to the Art and Science of Exegesis*, Wheaton, Illinois: Crossway Books, 2006, pp. 415-428.
- FEE, Gordon D., „Old Testament Intertextuality in Colossians: Reflections on Pauline Christology and Gentile Inclusion in God's Story”, în S. A. SON (ed.), *History and Exegesis: New Testament Essay in Honor of Earle Ellis on His 80th Birthday*, T&T Clark, London, 2006, pp. 201-221.
- FEUILLET, A., “La Création de l'Universe ‘Dans le Christ’ d'après l'Épître aux Colossiens (1.16a),” *New Testament Studies* 12 (October 1965) 4-7;
- FOSSUM, J., “Col. 1:15-18a in the Light of Jewish Mysticism and Gnosticism,” *New Testament Studies* 35 (1989) 183-201.
- FURNISH, Victor Paul, “On Putting Paul in His Place”, *Journal of Biblical Literature*, vol. 113, nr.1, (1994), 3-17.
- GERÉB, Zsolt, „Paulus als Diener der Kirche. Die Vorstellung des Apostels in Kolosser 1,21–2,5”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 33-54.
- GLASSON, T. F., “Colossians 1:18, 15 and Sirach 24,” *Novum Testamentum* 11 (1969) 154-155.
- GUPTA, Nijay, „New Commentaries on Colossians: Survey of Approaches, Analysis of Trends, and the State of Research”, *Themelios* 35 (2010) 1, pp. 7-14.
- HARRIS, M. J., „Colossians”, în ALEXANDER, T. D., & ROSNER, B. S., *New Dictionary of Biblical Theology* (electronic ed.). Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2001.

- HEIL, John Paul, „Paul and the Believers of Western Asia”, în WESTERHOLM, Stephen (ed.), *The Blackwell Companion to Paul*, Blackwell Companion to Religion, Wiley-Blackwell, Oxford, 2011, pp. 79-92.
- HEININGER, Bernhard, „Soziale und politische Metaphorik im Kolosserbrief”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 55-82.
- HELLHOLM, David, „Die Gattung Haustafel im Kolosser- und Epheserbrief. Ihre Position innerhalb der Paränese-Abschnitte und ihr Hintergrund in der spätantiken Gesellschaft”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 103-128.
- HELYER, L., „Arius Revisited: The Firstborn over All Creation (Col 1:15),” *Journal of the Evangelical Theological Society* 31 (1988) 161;
- HELYER, L., „Col. 1:15-20: Pre-Pauline or Pauline?”, *Journal of the Evangelical Theological Society* 26 (1983) 167-180.
- HELYER, L., „Cosmic Christology and Col. 1:15-20”, *Journal of the Evangelical Theological Society* 37 (1994) 235-246.
- HENDERSON, Suzanne Watts, „God's Fullness in Bodily Form: Christ and Church in Colossians”, *Expository Times*; January 2007, Vol. 118 Issue 4, 169-173.
- HOCK, Andreas, „Christ is the Parade: A Comparative Study of the Triumphal Procession in 2 Cor 2,14 and Col 2,15”, *Biblica* 88, 2007, 110-119.
- HOOKER, M. D., „Colossians as a Deutero-Pauline Letter,” in *The Expository Times*, May 2006. 34.
- ICĂ, Ioan I. Jr., „Fața eshatologic-apocaliptică a lui Hristos în tradiția răsăriteană”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Orthodox Theology* 1-2 (1999), pp. 105-122.
- ILEA, Pr. drd. Ioan, „Recapitularea în Hristos în Epistolele către Coloseni și Efeseni”, în *Revista Teologică*, XIV [86] (2004), nr.2, 94-123.
- KIRKLAND, A., „The beginnings of Christianity in the Lycus Valley. An exercise in historical reconstruction”, *Neotestamentica*, vol. 29, nr. 1, 1995, 109-124.
- KNOX, John, „Philemon and the Authenticity of Colossians”, *The Journal of Religion* 18 (1938) 2, pp. 28-45.
- KOPERSKI, Veronica, „Knowledge of our Lord Jesus Christ. Echoes of Paul in 2 Peter”, în SCHLOSSER, J. (ed.), *The Catholic Epistles and the Tradition*, BETL 176, Peeters - Leuven University Press, Leuven, 2004, pp. 461-472.
- KREITZER, L., „Colossians and Philemon”, în R. J. COGGINS & J. L. HOULDEN, *A Dictionary of Biblical Interpretation*, SCM Press, London, 1990, pp. 125-128.
- KREITZER, Larry J., „The Plutonium of Hierapolis and the Descent of Christ into the *Lowermost Parts of the Earth* (Ephesians 4,9)”, *Biblica* 79 (1998) pp. 381-393.
- LAMP, J. S., „Wisdom in Col 1,15-20: Contribution and significance”, *Journal of the Evangelical Theological Society* 41/1 (March 1998) 45-53;
- LANE, William L., „Creed and Theology: Reflections on Colossians,” *Journal of the Evangelical Theological Society* 21/3 (September 1978) 213-220.
- LAWRANCE, Chris, „An Investigation of the Names found in Chapter Four of the Letter to the Colossians”, Honours Thesis, Flinders University, 2005.
- LEUKEN, W., „Die Briefe an Philemon, an die Kolosser und an die Epheser,” *Die Schriften des Neuen Testaments*, vol. II (Göttingen: Vandenhoeck, 1917) 339–58.
- LEVISON, John R., „2 Apoc. Bar. 48:42-52 and the Apocalyptic Dimension of Colossians 3,1-6”, în *JBL* 108/1 (1989) 93-108.
- MANOUSSAKIS, John Panteleimon, „The Anarhic Principle of Christian Eschatology in the Eucharistic Tradition of the Eastern Church”, în *Harvard Theological Review* 100 (2007), pp. 29-46.
- MARCU, Pr. Prof. Grigorie T., „Elemente de eclesiologie paulină”, în *Mitropolia Ardealului VI* (1961) nr. 1-3, pp. 28-36.
- MARSHALL, I. Howard, „Mutual Love and Submission in Marriage. Colossians 3:18-19 and Ephesians 5:21-33” în Ronald W PIERCE, Rebeca Merrill GROOTHUIS, Gordon D. FEE (eds.), *Discovering Biblical Equality. Complementarity without Hierarchy*, Downer's Grove, Illinois: InterVarsity Press; Leicester, England: Apollos, 2005, pp. 186-204.
- MARTIN, R. P., „An Early Christian Hymn,” *Evangelical Quarterly* 36 (October-December 1964) 196-197.
- MARTIN, R. P., „New Testament Worship: Some Puzzling Practices” *AUSS* (1993) 119-26.

- MARTIN, Troy W. & STILL, Todd D., „Colossians”, în David E. AUNE (ed.), *The Blackwell Companion to The New Testament*, Wiley-Blackwell, Oxford, 2010, pp. 489-503.
- MAYER, W., „Chrysostom and the Preaching of Homilies in Series: A New Approach to the Twelve Homilies *In epistulam ad Colossenses* (CPG 4433)”, *Orientalia Christiana Periodica* 60 (1994) 21-39.
- MC-COWN, W., „The Hymnic Structure of Col. 1:15-20,” *Evangelical Quarterly* 51 (July-September 1979) 158-161.
- MCKEOWN, Philip, „Coehsion and Prominence in the Expository Discourse of Colossians”, în Allan H. Cadwallader (ed.), *Hermeneutics and the Authority of Scripture*, Australian Theological Forum, Adelaide, 2011, pp. 139-153.
- MICHEL, O., art. „φιλοσοφία”, în *TDNT*, IX, pp. 172-188.
- MIHOC, Pr. Asist. Vasile, „Ecleziologia Noului Testament”, în *Studii Teologice* XXIX (1977) nr.3-4, pp. 233-248.
- MÜLLER, Peter, „Zum Problem der Paulusschule Methodische und sachliche Überlegungen”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 171-197.
- NICOLAESCU, prof. diac. Nicolae, „Ideile dogmatice și misionare ale epistolei către Coloseni”, în *M.O.*, V (1954), nr. 4-6, pp. 152-161.
- O'BRIEN, Peter, „Letter to the Colossians”, în *Dictionary of Paul and His Letters*, G. HAWTHORNE, Ralph P. MARTIN (eds.), InterVarsity Press, Leicester, 1993.
- O'NEILL, J. C., „The Source of the Christology in Colossians,” *New Testament Studies* 26 (1980) 87-100.
- PEAKE, A. S., „The Epistle of Paul to the Colossians,” în *Expositor's Greek Testament*, vol. 3 (1917) 475-547.
- PICCARDI, Luigi, „The AD 60 Denizli Basin earthquake and the apparition of Archangel Michael at Colossae (Aegean Turkey)”, în *Geological Society, London, Special Publications*, 2007, v.273, p. 95-105.
- PICIRELLI, R. E., „The meaning of ‘Epignosis’”, *EvQ* 47 (1975), pp. 85-93.
- POLHILL, J. B., „The Relationship between Ephesians and Colossians”, în *Review and Expositor* 70 (1973), pp. 439-50.
- POLLARD, T. E., „Colossians 1:12-20: a Reconsideration,” *New Testament Studies* 27 (July 1981) 574-575.
- PORTER S.E., CLARKE, K.D., „**Canonical-Critical Perspective and the Relationship of Colossians and Ephesians**”, în *Biblica* 78 (1997) 1, pp. 57-86.
- REICKE, Bo, „Caesarea, Rome, and the Captivity Epistles,” în W. Ward Gasque & Ralph P. Martin (eds.), *Apostolic History and the Gospel. Biblical and Historical Essays Presented to F.F. Bruce*, Exeter: ThePaternoster Press, 1970, pp.277-286.
- REICKE, Bo, „The Historical Setting of Colossians”, *Review and Expositor* 70 (1973) 429-438.
- RILEY, Joan, „Dionysos: Myth, Cult and Influence in Kolossai and on the Letter to the Kolossians”, Honours Thesis, Flinders University, 2006.
- ROBINSON, J. M., „A Formal Analysis of Col. 1:15-20,” *Journal of Biblical Literature* 76 (1957) 284-286.
- RÖHSER, Günter, „Der Schluss als Schlüssel. Zu den Epistolaria des Kolosserbriefes”, în MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 129-150.
- SALAI, Sean, „Anselm, Girard, and Sacramental Theology: Journal of Violence, Mimesis, and Culture”, *Contagion* 18 (2011), pp. 93-109.
- SALLER, Richard P., „Symbols of Gender and Status Hierarchies in the Roman Household”, în Sheila MURNAGHAN, Sandra R. JOSHEL (eds.), *Women and Slaves in Greco-Roman Culture: Differential Equatations*, Routledge, London/New York, 2005, pp. 87-93.
- SALTER, Martin, „Does Baptism Replace Circumcision? An Examination of the Relationship between Circumcision and Baptism in Colossians 2,11-12”, *Themelios* 35 (2010) 1, pp. 15-29.
- SARTRE, Maurice, „Pavel și Faptele Apostolilor” în *Originile creștinismului*, Editura Polirom, București, 2002, pp. 262-272.
- SÂRBU, Pr. Dr. Corneliu, „Valoarea timpului”, în *Revista Teologică* 33 (1943) 7-8, pp. 232 / 369-381.

- SCHARLEMANN, M. H., "Scope of the Redemptive Task," *Concordia Theological Monthly* 36 (1965) pp. 294-296.
- SCHÜSSLER FIORENZA, E., "Wisdom Mythology and the Christological Hymns of the New Testament," in *Aspects of Wisdom in Judaism and Early Christianity* (ed. R. L. Wilken; Notre Dame: University of Notre Dame, 1975) 17-42.
- SCHWEIZER, E., "Christ in the Letter to the Colossians," *RevExp* 70 (1973) 451-467;
- SCHWEIZER, E., "Col. 1:15-20," *Review and Expositor* 87 (1990) 98-99.
- SCHWEIZER, E., "Die Kirche als Lieb Christi in den paulinischen Antilegomena," *Neotestamentica* (ed. Schweizer; Zürich: Zwingli, 1963) 293-316.
- SCHWEIZER, E., "Lord of the Nations," *Southeast Asia Journal of Theology* 13 (1972) 13-21.
- SEGAL, Alan F., "Paul and the Beginning of Christian Conversion", in Peder BORGES, Vernon K. ROBBINS, David B. GOWLER (eds.), *Recruitment, Conquest, and Conflict. Strategies in Judaism, Early Christianity and the Greco-Roman World*, Emory Studies in Early Christianity 6, Scholars Press, Atlanta, Georgia, 1998, pp. 79-111.
- SELLIN, Gerhard, "Vom Kolosser- zum Epheserbrief. Eine Entwicklung im Deuteropaulinismus", in MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 151-170.
- SON, Sang-Won (Aaron), "Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ in Colossians 2:17", in S. A. SON (ed.), *History and Exegesis: New Testament Essay in Honor of Earle Ellis on His Eightieth Birthday*, T&T Clark, London, 2006, pp. 222-238.
- SORLEY, Craig, "Christ, Creation Stewardship, and Missions: How Discipleship into a Biblical Worldview on Environmental Stewardship Can Transform People and Their Land", *Interpretation* 65 (2011) 3, pp. 137-143.
- STANDHARTINGER, Angela, "«... wegen der Hoffnung, die für euch im Himmel bereitliegt» (Kol 1,5). Zum Proömium im Kolosserbrief und seinem politischen Hintergrund", in MÜLLER, P. (ed.), *Kolosser-Studien*, BThS 103, Neukirchen-Vluyn, Göttingen, 2009, pp. 1-22.
- STANDHARTINGER, Angela, "Colossians and the Pauline School", *New Testament Studies*, 50:4 (October 2004) 572-593.
- TIDBALL, Derek, "In Christ at Colosse" in Sorin SABOU & Dorothy GHITEA (coord.), *Iosif Ţon – Orizonturi noi în spiritualitate și slujire*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2004, pp. 147-156.
- TRAINOR, Michael, "The Cosmic Christology of Colossians 1:15-20 in the Light of Contemporary Ecological Issues." *Australian Biblical Review* 53, nr. 3, 2005, pp.54-69.
- TRAINOR, Michael, "Celebrating Biodiversity: the Hymn to Christ in a Letter from Ancient Colossae (Col 1: 15-20)" in *Biodiversity & Ecology: an Interdisciplinary Challenge*, M Worthing and D. Edwards (editors), Adelaide: AFT Press, 2004, pp.65-71.
- TRAINOR, Michael, "Living in Difficult Times: Insights from Ancient Colossae" in *Pacifica – Australasian Theological Studies* 16 (2003) 3, pp.295-308.
- TREBILCO, Paul, "Why Did the Early Christians Call Themselves ἡ ἐκκλησία?", *NTS* 57 (2011) 3, pp. 440-460.
- TURNER, Max, "Human Reconciliation in the New Testament with Special Reference to Philemon, Colossians and Ephesians", *European Journal*, 16 (2006) 1, pp. 37-47.
- VIEZUIANU, drd. Dumitru, "Mântuitorul Iisus Hristos și sfinții îngeri după Epistola către Coloseni a Sfântului Apostol Pavel", in *S.T. XXIX* (1977), nr. 1-2, pp. 75-80.
- WATTS HENDERSON, Suzanne, "God's Fullness in Bodily Form: Christ and Church in Colossians", *Expository Times* 118 (2007) 4, pp. 169-173.
- WESSELS, G. F., "The Eschatology of Colossians and Ephesians", *Neotestamentica*, vol. 21, nr. 2 (1987) 183-202.
- WRIGHT, N. T., "Poetry and Theology in Col. 1:15-20", *NTS* 36 (1990) 3, pp. 444-468.